

พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง The Buddhist Paradigm and Socio-Cultural Change of Thai Yong

ธวัชชัย พัฒนपालี Thawatchai Phathanapalee

พระครูโกวิทธรรมวาที Phrakru Kowitattawatee

ไพรินทร์ ณ วันนา Phairin Na Wanna

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalonghornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

thawatchai.p2508@gmail.com

Received 2025/07/28

Revised 2025/08/09

Accepted 2025/08/16

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อ 1) ศึกษาพุทธกระบวนทัศน์ในสังคมไทยอง 2) วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยอง และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยอง การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการศึกษาเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

1) พุทธกระบวนทัศน์ในสังคมไทยอง พบว่า บทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยองผ่านสามลักษณะหลัก ได้แก่ (1) การสืบทอดกระบวนทัศน์พุทธศาสนา เช่น การรักษานามสกุลไทยอง ความสัมพันธ์ในชุมชน การเคารพผีบรรพบุรุษ และการบูชาเทวบุตรหลวง (2) การผสมผสานแนวคิดพุทธศาสนากับองค์ประกอบทางสังคมใหม่ และ (3) การปรับเปลี่ยนพุทธกระบวนทัศน์เพื่อรองรับบริบทสมัยใหม่

2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยอง พบว่าแม้ว่าชาวไทยองจะต้องเผชิญกับแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์และอิทธิพลของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยองยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านรูปแบบของประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่สะท้อนอัตลักษณ์ของตนเอง ขณะเดียวกันก็มีการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

3) ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมไทยอง พบว่ามีมิติสำคัญ ได้แก่ (1) มิติทางนามธรรม ซึ่งหมายถึงแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา และจิตวิญญาณที่ยังคงได้รับการรักษาไว้ และ (2) มิติทางรูปธรรม ซึ่งหมายถึงรูปแบบวิถีชีวิต

พิธีกรรม และสิ่งก่อสร้างทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสมัยใหม่ โดยเฉพาะภายใต้ อิทธิพลของเทคโนโลยีและกระบวนการพัฒนา

คำสำคัญ : พุทธกระบวนการทัศน์, อัตลักษณ์ชาติพันธุ์, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.

Abstract

This research aims to: (1) examine the Buddhist paradigm within the Tai Yong community in Thailand; (2) analyze the socio-cultural changes of the Tai Yong people; and (3) investigate the relationship between the Buddhist paradigm and the socio-cultural transformation of the Tai Yong community. The study employed a qualitative research approach, utilizing documentary research and in-depth interviews with 30 key informants, as well as focus group discussions involving 10 participants. The data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that:

1) Buddhist Paradigm in the Tai Yong Community: The Buddhist paradigm plays a significant role in both the preservation and transformation of Tai Yong society through three main characteristics: (1) the transmission of Buddhist paradigms, such as maintaining the Tai Yong family name, fostering community relationships, revering ancestral spirits, and worshipping Thewabut Luang (a local deity); (2) the integration of Buddhist concepts with new social elements; and (3) the adaptation of the Buddhist paradigm to accommodate contemporary contexts.

2) Socio-Cultural Changes among the Tai Yong People: Although the Tai Yong community faces pressures from globalization and the influence of a capitalist economy, the ethnic Tai Yong have managed to preserve their cultural identity through traditions, beliefs, and lifestyles that reflect their unique heritage, while simultaneously adapting to respond to ongoing social changes.

3) Relationship between the Buddhist Paradigm and Socio-Cultural Change in the Tai Yong Community: This relationship can be viewed in two essential dimensions: (1) the abstract dimension, referring to religious and spiritual concepts and beliefs that continue to be preserved; and (2) the concrete dimension, referring to lifestyles, rituals, and cultural constructions that have been modified in response to modern contexts, particularly under the influence of technology and development processes.

Keywords : Buddhist Paradigm, Ethnic Identity, Social and Cultural Change.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนไทยราวพุทธศตวรรษที่ 3 ในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ผ่านคณะสมณทูตมายังสุวรรณภูมิ พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบมอญและมหายานแบบศรีวิชัยมีบทบาทสำคัญต่อศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อของผู้คนในภูมิภาค ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 13-18 พระนางจามเทวีแห่งศรีวิชัยนำพระสงฆ์ ขนบธรรมเนียม และศิลปกรรมเถรวาทจากมอญเข้าสู่ลุ่มน้ำกวาง (ปัจจุบันคือจังหวัดลำพูน) ทำให้พื้นที่ล้านนาตอนใต้มีรากฐานพระพุทธศาสนามั่นคง ก่อนการก่อเกิดวัฒนธรรมชาวไทยอง พื้นที่นี้มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมแบบพื้นเมือง เช่น การเคารพผีบรรพบุรุษ การบูชาเทวดาท้องถิ่น กับหลักธรรมและพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท การอยู่ร่วมกันของสองระบบความเชื่อนี้สร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีทั้งมิติทางจิตวิญญาณและสังคม ซึ่งต่อมากลายเป็นรากฐานสำคัญในการก่อรูปวัฒนธรรมไทยอง ทั้งในด้านประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิต และการคงอยู่ของอัตลักษณ์ท้องถิ่นในบริบทล้านนา (พระธรรมปิฎก, 2539)

เวียงชัย เมืองยอง ถูกสร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 1463-1473 (ค.ศ. 920-930) ก่อนที่เมืองยองจะได้รับชื่อนี้ เมืองดังกล่าวเคยถูกเรียกว่า "เมืองมเหยงคะรัฐบุรี" โดยมีชาวทมิฬ-ลัวะเป็นผู้ปกครอง ต่อมาในช่วงจุลศักราช 282 (ค.ศ. 920) สมเด็จพระเจ้าคำแดงเทพ เจ้าแผ่นดินแห่งอาณาจักรไทลื้อแสวงหวิฟ้าเชียงรุ่ง ได้ส่งเจ้าสุนันทกุมาร ราชบุตรองค์ที่สอง พร้อมบริวาร 500 ครอบครัว มาขอเป็นผู้รับใช้พระยาท้าวลูและพระยาท้าวงาม ผู้ปกครองเมืองมเหยงคะ เพื่อขอเปิดที่ทำกิน ณ บริเวณกลางเมือง (ปัจจุบันคือ หมู่บ้านช่างทอง) เมื่อผ่านไปหนึ่งปี พระยาท้าวลูได้อนุญาตให้เจ้าสุนันทกุมารสร้างเวียงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของใจกลางเมือง โดยตั้งชื่อว่า "เวียงชัย" ด้วยความหวังให้มเหยงคะเหนือเข้าสู่ศตวรรษ เวียงชัยจึงถูกสร้างขึ้นโดยมีคูเมืองล้อมรอบพระราชวังสองชั้น และหมู่บ้านหกแห่งถูกสร้างขึ้นโดยรอบ ต่อมาผู้คนจากอาณาจักรแสวงหวิฟ้าได้อพยพเข้ามาเรื่อย ๆ เพื่อสร้างบ้านเรือนเพิ่มขึ้น (แสง, 2556)

หลังจากที่เจ้าสุนันทกุมารปกครองเมืองยองเป็นระยะเวลา 8-9 ปี พระยาท้าวลูถึงแก่กรรมทำให้เจ้าสุนันทกุมารสามารถรวมอำนาจเหนือลัวะ และเปลี่ยนชื่อเมืองจาก "มเหยงคะรัฐบุรี" เป็น "เมืองยอง" ในปี ค.ศ. 930 ต่อมาในช่วงศึกสงครามล้านนา เจ้าพญาท้าวละได้กวาดต้อนชาวยองไปยังลำพูนและเชียงใหม่ ส่งผลให้เวียงชัยกลายเป็นเมืองร้างมาจนถึงปัจจุบัน (รัตนานพร, 2538)

ชาวไทยองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักในจังหวัดลำพูน แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจส่งผลให้วัฒนธรรมของพวกเขาค่อย ๆ ถูกกลืนหายไป การอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ยวน โยนก ไทใหญ่ (เงี้ยว) ยางแดง (กะเหรี่ยง) เขิน ลัวะ ฮ่อ และม่าน (พม่า) ได้ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ นโยบายของรัฐที่เน้นการสร้างเอกภาพทางวัฒนธรรมโดยไม่ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ทำให้ชุมชนไทยองได้รับผลกระทบโดยตรง ทั้งในด้านภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิต (ยรรยง & รัตนานพร, 2551)

แม้ว่าชาวไทยของจะยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมของตนเองไว้ได้ในระดับหนึ่ง แต่การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ชุมชนไทยองต้องเผชิญกับแรงกดดันที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างเต็มที่ ลูกหลานชาวไทยองในปัจจุบันไม่ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิม เนื่องจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ไม่ได้เน้นย้ำถึงรากเหง้าของชาติพันธุ์ตนเอง ส่งผลให้วัฒนธรรมไทยองลดความสำคัญลงและอาจสูญหายไปในอนาคต (ปราณี, 2550)

ชาวไทยองส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา โดยมีความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ส่งผลให้พิธีกรรมและประเพณีของพวกเขามีลักษณะเฉพาะตัว พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางศาสนา แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม กระแสโลกาภิวัตน์และแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมือง ทำให้ชุมชนไทยองต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วโดยไม่สามารถตั้งรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชุมชนไทยอง รวมถึงนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พร้อมทั้งแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้ชาวไทยองสามารถรักษาวินัยชีวิตและอัตลักษณ์ของตนเองในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาสังคมวัฒนธรรมไทยอง
- 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้ทั้งการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็นขั้นตอนดังนี้ การวิจัยใช้แนวทางเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยคือศึกษากระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาและความสัมพันธ์ของกระบวนทัศน์นี้กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยอง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายของการสัมภาษณ์คือประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยของ จังหวัดลำพูนผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ข้าราชการ และตัวแทนประชาชน โดยมีจำนวนรวม 30 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเป้าหมายการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสังเกต (Observation Guide) โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และบันทึกพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธกระบวนทัศน์และวัฒนธรรมของชาวไทยของการเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) โดยค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสืองานวิจัย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้สัมภาษณ์โครงสร้างคำถาม (Question Structure) มีรายละเอียดดังนี้

(1) กำหนด คำถามหลัก (Main Questions) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยครอบคลุมหัวข้อ เช่น ประวัติความเป็นมา บริบททางสังคม-วัฒนธรรม บทบาทของพระพุทธศาสนา และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

(2) จัดเตรียม คำถามย่อย/คำถามกระตุ้น (Probing Questions) เพื่อขยายความหรือเจาะลึกในประเด็นสำคัญ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์อธิบายจากประสบการณ์ส่วนตัว

(3) การพัฒนาและตรวจสอบเครื่องมือ (Instrument Development and Validation)

(4) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน

(5) การบันทึกเสียงควบคู่กับการจดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อบันทึกทั้งเนื้อหา คำตอบ น้ำเสียง อารมณ์ และบริบทของการสนทนา

(6) จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) โดยจำแนกข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ตามประเด็นหลักและเรียบเรียงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ใช้แนวทาง การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation) และการตรวจสอบด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (Analytical Triangulation)

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง ผู้วิจัย ได้สรุปผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พุทธกระบวนทัศน์ด้านนามธรรมประกอบด้วยสององค์ประกอบหลัก พบว่า

ความเชื่อเรื่องผี ชาวไทยองมีความผูกพันกับความเชื่อเหนือธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนผ่านคติความเชื่อเกี่ยวกับบ้านเรือน บรรพบุรุษ และจิตวิญญาณแห่งชุมชน ความเชื่อนี้มีบทบาทสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของชาวบ้าน โดยเชื่อว่าผีมีอำนาจปกป้องผู้ที่ปฏิบัติดี และลงโทษผู้ที่กระทำผิด นอกจากนี้ ผียังเป็นศูนย์รวมจิตใจและสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ ส่งเสริมความเคารพต่อบรรพบุรุษและจารีตประเพณี

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชาวไทยองให้ความสำคัญกับหลักบาป-บุญ นรก-สวรรค์ และการสะสมบุญกุศล ความเชื่อนี้สะท้อนผ่านประเพณีและพิธีกรรม เช่น พิธีตั้งธรรมหลวง ซึ่งเชื่อว่าการฟังธรรมเวสสันดรครบ 13 กัณฑ์จะช่วยให้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย และ พิธีตานก้วยสลาก ที่เน้นการสะสมบุญเพื่อภพหน้า พิธีกรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรมและรักษาค่านิยมของชุมชน

ศีล 5 กับวิถีชีวิตไทยอง ศีล 5 เป็นรากฐานสำคัญของวิถีชีวิตชาวไทยอง ปรากฏในทั้งพิธีกรรมมงคล เช่น งานแต่งงาน และอวมงคล เช่น งานศพ โดยมีการสวดมนต์ รับศีล และถือศีลเป็นกิจวัตร ชาวไทยองยึดมั่นในหลักกรรม เชื่อว่าการกระทำที่ดีนำมาซึ่งผลดี และการกระทำที่ไม่ดีนำมาซึ่งผลเสีย และ

ส่วนพุทธกระบวนทัศน์ด้านรูปธรรมสะท้อนผ่านวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม โดยมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่

วิถีการดำเนินชีวิต ชาวไทยองมีระบบสังคมที่ยึดโยงกันผ่านเครือญาติ การแต่งงาน และการเคารพผู้อาวุโส โครงสร้างครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย ซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

ประเพณีและพิธีกรรม ความเคร่งครัดในพุทธศาสนาของชาวไทยองปรากฏผ่านพิธีกรรมสำคัญ เช่น การสร้างและบูรณะวัด การบวงสรวงเทวดาหลวงประจำหมู่บ้าน และการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

วัฒนธรรม สิ่งของที่สะท้อนความเชื่อทางศาสนา ได้แก่ วัด เป็นศูนย์กลางจิตใจของชุมชน, การทอผ้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และ ตุง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พุทธกระบวนทัศน์มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยอง พบว่า โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

1) การดำรงอยู่ของพุทธกระบวนทัศน์ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่แนวคิดทางศาสนาพุทธยังคงเป็นรากฐานสำคัญของชุมชน เช่น การรักษาประเพณีไทยองและการสืบทอดคติความเชื่อ

2) การผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับวัฒนธรรมดั้งเดิม พบว่าพิธีกรรมบางอย่างมีการดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การผสมผสานความเชื่อเรื่องผีกับศาสนาพุทธในงานบุญและเทศกาลสำคัญ

3) การปรับเปลี่ยนพุทธกระบวนทัศน์ให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทยอง เช่น การเผยแพร่หลักธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ความสัมพันธ์พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง พบว่า การเปลี่ยนแปลงหลายประการตามบริบทได้แก่

1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยพุทธศาสนาในชุมชนองมีการผสมผสานกับประเพณีท้องถิ่น มีการจัดงานเฉลิมฉลองที่นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นส่วนสำคัญ การสร้าง การปรับปรุงสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อดึงดูดให้คนเข้าวัด การสร้างพิพิธภัณฑ์ไทยอง การทำศูนย์การเรียนรู้ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ไทยอง และการจำลองวิถีชีวิตของชาวไทยอง

2) การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ความเป็นไทยอง โดยการตั้งเป็นสมาคมชาวยองให้คงอยู่ยืนนาน ไม่ให้สูญหายไปกับการเปลี่ยนแปลงเป็นวัฒนธรรมที่มีการสืบสานและอนุรักษ์

3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยองในชุมชนโดยการตระหนักว่าร่องรอยทางวัฒนธรรมไทยองเริ่มหายไปจึงมีความต้องการฟื้นความเป็นอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนคนองและการถ่ายทอดองค์ความรู้ตัวตนคนองให้แก่ลูกหลานได้สืบสานความเป็นไทยอง

4) การปรับตัวกับยุคสมัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ชาวยองได้มีการปรับทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาให้เข้ากับชีวิตประจำวัน เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ธรรมะและการเรียนรู้ผ่านออนไลน์

5) การนำหลักธรรมมาประยุกต์ ชาวยองมีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมและการแก้ไขปัญหาชุมชน เช่น การสร้างโครงการอาสาที่มุ่งหวังให้เกิดความร่วมมือในหมู่บ้าน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไทยอง” ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 กระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนา แบ่งได้เป็น 2 อย่างคือ 1. พุทธกระบวนทัศน์ด้านนามธรรม และพุทธกระบวนทัศน์ด้านรูปธรรม การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า พุทธกระบวนทัศน์ด้านนามธรรม ของชาวไทยยังมีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนถึงรากฐานของความเชื่อทางจิตวิญญาณและศาสนา โดยแบ่งออกเป็นสองมิติหลัก ได้แก่ คติความเชื่อเรื่องผี ชาวไทยมีความผูกพันกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่อยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับ บ้านเรือน ผีบรรพบุรุษ ใจบ้านใจเมือง และการเคารพธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาสนาพุทธและคติความเชื่อพื้นบ้านมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของชุมชน สอดคล้องกับงานศึกษาของ พระอธิการจำลอง สุเมโธ (ทุนภาค) (2558) ที่พบว่าพุทธกระบวนทัศน์ของชาวยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน คติความเชื่อทางศาสนาการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชาวไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับ บาปบุญ นรก สวรรค์ และการสะสมบุญกุศล ซึ่งสะท้อนผ่านการสร้างวัดและบูรณะพระธาตุร้างในชุมชนเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจของชาวไทยอง แนวคิดนี้สอดคล้องกับการศึกษาโดยอัจฉราภรณ์ วรรณมะกอก (2560) ที่พบว่า กระบวนการวิจัยเพื่อรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชาวไทยองเกิดขึ้นผ่าน นวัตกรรมทางสังคม ซึ่งช่วยสร้างการเรียนรู้และส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชน ทั้งนี้ พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองยังคล้ายคลึงกับของชาวไทยลื้อ ซึ่งมีการดำรงอยู่ของ นามสกุล ไทลื้อ หอผีในเฮือนไทลื้อ และการบูรณะวัดวาอาราม (พระราชปริยัติ, 2561) สะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและศาสนาในชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ

นอกจากนี้ในส่วนพุทธกระบวนทัศน์ด้านรูปธรรม พุทธกระบวนทัศน์ด้านรูปธรรมของชาวไทยองสะท้อนถึงการดำรงอยู่ของศาสนาและวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ได้แก่ วิถีการดำเนินชีวิต พบว่าชุมชนไทยองมีการจัดระบบ เครือญาติที่เข้มแข็ง โดยยึดโยงกันผ่านการแต่งงานและการเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นรูปแบบของ ครอบครัวขยาย สอดคล้องกับงานศึกษาของจุฑามาศ สอนกนก และพิเชษฐ อนุกุล (2563) ที่ระบุว่า ชุมชนไทยองสามารถรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมดั้งเดิมเอาไว้ได้ แม้ว่าจะเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ ประเพณีและวัฒนธรรม พบว่าชาวไทยองมีความเคร่งครัดในการ ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พิธีกรรมตานก๋วยสลาก และพิธีสืบชะตา ซึ่งช่วยให้ชุมชนรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้แม้ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป วัตถุประสงค์ การศึกษาพบว่า การส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ผลักดันให้เกิดการนำอัตลักษณ์ไทยองมาเป็น สินค้าทางวัฒนธรรม เช่น ผ้าทอไทยอง งานศิลปหัตถกรรม และการสร้างพิพิธภัณฑ์ไทยอง ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของเบญจวรรณ ประเสริฐพล (2563) ที่พบว่า การเทครัวของชาวไทยองจากสิบสองปันนา ทำให้ชุมชนไทยองในลำพูนสามารถอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของตนผ่านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

โครงสร้างบ้านเรือนของชาวไทยองจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ หอผีเฮือน และศาลเจ้าที่ ยังคงอยู่ นอกจากนี้ยังมีการสร้างหิ้งผีบรรพบุรุษภายในบ้าน สะท้อนถึงความเคารพต่อบรรพบุรุษที่ยังคงแข็งแกร่งในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย (อภิรักษ์ ธรรมเสนา 2566) ที่พบว่า ความเป็นไทยองสามารถถูก ผลิตซ้ำและสร้างใหม่ ผ่านกระบวนการสื่อสารในชุมชน

การผสมผสานของพุทธกระบวนทัศน์ มีการผสมผสานระหว่าง คติความเชื่อดั้งเดิมกับการพัฒนาสมัยใหม่ เช่น พิธีกรรมตามตุง การเลี้ยงผีปู่ย่า และการเข้ากรรม อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงบางอย่างทำให้พิธีกรรมดั้งเดิมบางรูปแบบลดความสำคัญลง เช่น การใช้วัสดุที่ทันสมัยแทนเครื่องบูชาดั้งเดิม ซึ่งตรงกับการศึกษาของจารูวรรณ พรหมวัง (2565) ที่ระบุว่าพิธีกรรมไทยองบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม การปรับเปลี่ยนของพุทธกระบวนทัศน์ พบว่าการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ไทยอง มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การบูรณะพระธาตุ สร้างพิพิธภัณฑสถาน และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของรัตนภรณ์ กองศรี (2567) ที่พบว่ากระแสท้องถิ่นนิยมมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชาวไทยอง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 การปรับเปลี่ยนของพุทธกระบวนทัศน์ชาวไทยองในจังหวัดลำพูน จำแนกได้ 3 อย่างดังนี้

1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาพุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองในลำพูนมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นการสร้างและปรับปรุงสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัด พระธาตุ และพระพุทธรูป ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาอุตสาหกรรมสินค้าท้องถิ่น อาทิ ผ้าทอไทยองที่ถูกดัดแปลงให้ทันสมัย การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานไทยองและศูนย์การเรียนรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีการจัดงานสืบสานตำนานไทยองเพื่อให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไทยอง แนวโน้มนี้สอดคล้องกับการศึกษาของอภิรักษ์ ธรรมเสนา ซึ่งพบว่ากระแสฟื้นฟูอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยองในจังหวัดลำพูนเกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นของชุมชนในการย้อนกลับไปค้นหารากเหง้าและภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดเป็นกระแสรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมาสอดคล้องกับอภิรักษ์ ธรรมเสนา (2540) นอกจากนี้ การศึกษาโดย กองศรีชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง ไตลื้อ และไตยวนในลำพูนยังมีการปรับเปลี่ยนด้านภาษาและการแต่งกาย โดยปัจจุบันมีการใช้ภาษากลางมากขึ้น และสอดคล้องกับรัชพล กองศรี (2563) พบว่า การแต่งกายที่เคยเป็นสีพื้นเรียบง่ายเริ่มมีสีสันและเครื่องประดับที่ทันสมัยมากขึ้น

2) การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ความเป็นไทยอง การจัดตั้ง สมาคมไทยอง และกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยองถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไม่ให้สูญหายไปจากกระแสความเปลี่ยนแปลง โดยกิจกรรมหลักของกลุ่มอนุรักษ์ ได้แก่ การทอผ้าไทยอง การละเล่นของเด็กไทยอง การทำอาหารพื้นเมือง และการสืบทอดประเพณีสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างอดีตกับปัจจุบัน การศึกษาของทวิศักดิ์ พิพิธกุล (2560) พบว่า หัตถกรรมผ้าทอไทยองเคยเป็นส่วนสำคัญของสังคมเกษตรกรรม แต่เมื่ออุตสาหกรรมขยายตัวในจังหวัดลำพูน ทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่เคยมองว่างานหัตถกรรมต้องใช้ความอดทนและมีมือเริ่มเปลี่ยนไป หลายคนหันไปทำงานโรงงาน ส่งผลให้การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มลดลงและทวิศักดิ์ พิพิธกุล (2560) พบว่า การเคลื่อนไหวของผู้นำชุมชนทำ

ให้เกิดการสร้างศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทยอง โดยมีเป้าหมายในการสร้างความตระหนักรู้ให้กับเยาวชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เห็นคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญา

3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง เพื่อป้องกันการเลือนหายของอัตลักษณ์ไทยอง มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยองในหลายพื้นที่ของจังหวัดลำพูน โดยมี พ่อครูแม่ครู เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ภาษา การแต่งกาย และการทำอาหารให้กับลูกหลานและผู้สนใจ การศึกษาของ ประสิทธิ์ มาวงศ์ (2562) ชี้ให้เห็นว่าอาหารของชาวไตยองในบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง มีลักษณะเฉพาะตัวและสะท้อนถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งมีรากฐานวัฒนธรรมร่วมกับชาติพันธุ์ล้านนาอื่นๆ นอกจากนี้ อาหารพื้นเมืองยังถือเป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่สามารถนำไปพัฒนาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวได้

องค์ความรู้

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมชาวไตยอง” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย
ที่มา : ธวัชชัย พัฒนปาลี, 2569.

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า

1) พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยของ พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองแบ่งเป็น สองมิติหลัก ได้แก่ด้านนามธรรม หมายถึงระบบความเชื่อที่หล่อหลอมวิถีชีวิต โดยเน้นคติเรื่อง ฝับริรพบุรุษ ฝั บ้านเมือง และการเคารพธรรมชาติ ควบคู่กับแนวคิด บาปบุญ นรก สวรรค์ และการสะสมบุญกุศล ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจและการบูรณะวัด และด้านรูปธรรม สะท้อนผ่าน พิธีกรรมทางศาสนา เช่น การบวชพระ ทำบุญตักบาตรถวายสังฆทาน พิธีสืบชะตา และการไหว้พระธาตุ ระบบเครือญาติยังคงเข้มแข็ง และมีการส่งเสริม อุตสาหกรรมวัฒนธรรม เช่น ผ้าทอไทยอง ศิลปหัตถกรรม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน

2) ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม 1) การดำรงอยู่ของพุทธกระบวนทัศน์ในปัจจุบัน แม้โครงสร้างบ้านเรือนจะเปลี่ยนไป แต่ความเชื่อเรื่อง ฝั บริรพบุรุษและหอฝัเอือน ยังคงเป็นศูนย์กลางของครอบครัว มีการสร้าง ศาลเจ้าที่และหิ้งฝับริรพบุรุษ เพื่อรักษาความเชื่อและเชื่อมโยงกับรากเหง้าทางวัฒนธรรม 2) การผสมผสานกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมพิธีกรรมดั้งเดิม เช่น ตานตุง การเลี้ยงฝัปู้ย่า และการเข้ากรรม ยังคงอยู่ แต่ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัย วัสดุที่ใช้ในพิธีกรรมเริ่มเป็นแบบสมัยใหม่ ขณะที่ระบบเครือญาติยังคงมีบทบาท แต่เปิดรับวิถีชีวิตสมัยใหม่และกระแสโลกาภิวัตน์ 3) การปรับตัวของพุทธกระบวนทัศน์ในปัจจุบัน พุทธกระบวนทัศน์ยังคงมีบทบาทแต่ปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ มีการใช้ สื่อออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัล ในการเผยแพร่หลักธรรมะ และส่งเสริมอัตลักษณ์ไทยองผ่าน เทศกาลวัฒนธรรมและการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) การปรับเปลี่ยนของพุทธกระบวนทัศน์ไทยองในบริบทปัจจุบัน พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองมีการปรับเปลี่ยนใน 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนาและบูรณะ วัดโบราณ พระธาตุ และพิพิธภัณฑสถานไทยอง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริม สินค้าไทยอง เช่น ผ้าทอ งานศิลปหัตถกรรม และอาหารพื้นเมือง เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม และจัด งานสืบสานตำนานไทยอง เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ไทยอง (2) การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ความเป็นไทยอง จัดตั้ง สมาคมไทยองและกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อฟื้นฟูอัตลักษณ์ไทยอง ส่งเสริม การทอผ้า การละเล่นพื้นบ้าน และอาหารไทยอง พร้อมฟื้นฟูงาน หัตถกรรมผ้าทอมือ ที่ลดบทบาทไปจากอุตสาหกรรม (3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง จัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง ในแต่ละอำเภอ โดยมี พ่อครูแม่ครู ถ่ายทอดความรู้ด้าน วิถีชีวิต ภาษา และการแต่งกายไทยอง พร้อมส่งเสริม อาหารพื้นเมือง ให้เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน ซึ่งแบ่งเป็น ด้านนามธรรม (ความเชื่อเรื่อง ฝับริรพบุรุษ ฝั บ้านเมือง และบาปบุญ) และ ด้านรูปธรรม (พิธีกรรม ศาสนกิจ และอุตสาหกรรม

วัฒนธรรม เช่น ผ้าทอและการทอเงี้ยว) แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลง แต่พุทธกระบวนทัศน์ยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยมี 3 แนวทางปรับตัว ได้แก่ (1) การส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรม ผ่านการบูรณะวัดและพัฒนาสินค้าพื้นเมือง (2) การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ไทยอง ผ่านสมาคมไทยองและกิจกรรมอนุรักษ์ และ (3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพุทธกระบวนทัศน์ยังคงเป็นแกนกลางของสังคมไทยอง โดยมีการปรับตัวผ่าน เทคโนโลยี วัฒนธรรม และการศึกษา เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ในยุคปัจจุบัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองในจังหวัดลำพูนเป็นการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อเรื่องผีและหลักพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิต ค่านิยม และพฤติกรรมของชุมชน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีจะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมไทยอง แต่ชุมชนยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการสืบทอดศาสนา พิธีกรรม และการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ไทยองในระดับจังหวัด ภาครัฐควรสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยอง ในแต่ละอำเภอของจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวไทยอง รวมถึงสนับสนุน พิพิธภัณฑ์ไทยอง ที่รวบรวมข้อมูลและจัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์

2) ส่งเสริมโครงการรื้อฟื้นประเพณีและพิธีกรรมไทยอง กระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมี โครงการสนับสนุนงานบุญและพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวไทยอง เช่น พิธีตานก้วยสลาก, พิธีสืบชะตา, พิธีบูชาเทวบุตรหลวง เพื่อเป็นช่องทางให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และสืบทอดประเพณีเหล่านี้

3) สนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปะและหัตถกรรมไทยองภาครัฐควรจัดให้มี งบประมาณสนับสนุนกลุ่มหัตถกรรมไทยอง โดยเฉพาะ การทอผ้าไทยองที่กำลังได้รับความนิยม รวมถึงการนำผลงานหัตถกรรมมาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เช่น ชุดประจำถิ่นของไทยองในรูปแบบทันสมัย เพื่อให้เกิดการต่อยอดเป็นอุตสาหกรรมสร้างรายได้แก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านพุทธกระบวนทัศน์ เพื่อให้เป็นรากฐานของแนวคิดที่จะนำไปอธิบายปรากฏการณ์ของพุทธกระบวนทัศน์ที่เกิดขึ้นในล้านนา

2) การศึกษาวิวัฒนาการของพุทธกระบวนทัศน์ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของความคิดหรือกระบวนทัศน์ด้านพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคของคอนองในล้านนา

3) การศึกษาเปรียบเทียบพุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาในชุมชนไทยองในจังหวัดอื่น

4) การศึกษาพุทธกระบวนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา

References

- รัชพล กองศรี, (2563). การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชุมชนเมืองสามไตในบ้านธิ จังหวัดลำพูน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 27(2), :45-60.
- พิชญ์สินี จารุวรรณ, (2565). การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมไทยองในบริบทของสังคมปัจจุบัน. *วารสารมานุษยวิทยาไทย*, 31(1), 67-85.
- สุภาวดี จุฑามาต, & พิเชฐ, อรรถสิทธิ์. (2020). ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทยองในบริบทของโลกาภิวัตน์. *วารสารวิจัยสังคมและวัฒนธรรม*, 8(1),: 23-42.
- อภิรักษ์ ธรรมเสนา (2553 (2530-2540). *การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มคนองในจังหวัดลำพูน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาวัฒนธรรมศึกษา.
- นครินทร์, วรากร. (2566). พุทธกระบวนทัศน์ของชาวไทยองกับการปรับตัวต่อสังคมสมัยใหม่. *วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก*, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปราณี, ตันตยานุบุตร. (2550). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิพิธกุล, ทวีศักดิ์. (2560). การอนุรักษ์และการประยุกต์ภูมิปัญญาหัตถกรรมผ้าทอของคนองในจังหวัดลำพูน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระอธิการจำลอง สุเมโธ (ทุนกาศ). (2015). พุทธกระบวนทัศน์ของชาวยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *พุทธธรรม: ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปริยัติ . (2561). วัฒนธรรมทางศาสนาและอัตลักษณ์ของชาวไทยลื้อ. *วารสารศาสนาและวัฒนธรรม*, 16(2), :112-130.
- ประสิทธิ์ มาวงศ์,. (2562). ไตยอง: ประวัติศาสตร์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอาหารที่ยาวนานของบ้านดอนหลวง. *วารสารมานุษยวิทยาไทย*, 29(1), : 95-112.
- รัตนาพร, เศรษฐกุล. (2538). *ชาวไทยองในล้านนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- กัญญารัตน์. รัตนาภรณ์, (2023). กระแสท้องถิ่นนิยมกับการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชาวไทยอง. *วารสารวิจัยทางวัฒนธรรม*, 11(3), : 211-225.
- ศรีศักร, วลลิโกดม. (2560). *แคว้นทริภุชชัย*. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.
- อัจฉราภรณ์, วรณวิภา. (2060). กระบวนการวิจัยเพื่อรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชาวไทยองผ่านนวัตกรรมทางสังคม. *วารสารสังคมศาสตร์*, 35(2), : 54-76.
- อภิรักษ์, ธนาวุฒิ. (2022). การผลิตซ้ำและการสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทยองผ่านกระบวนการสื่อสารในชุมชน. *วารสารวัฒนธรรมศึกษา*, 14 (1), : 89-105.
- ยรรยง, จิระนคร & รัตนาพร, เศรษฐกุล. (2551). *ประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมสิบสองปันนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

แสง, มาละแซม. (2556). *คณयोग: ตำนาน การเดินทางและการสร้างบ้านแปลงเมือง*. จังหวัดลำพูน: สมาคมชาวยอง.